NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13083

DI MALI MEGVAYERS

Aaron Meisel

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
און פרעסע ארכיוו

א. מייזל

די מאלי מעגווייערס

פארלאג
אינטערנאציאנאלער ארבעטער ארדן

1

דער הונגער איז א בייזער פעטער. ער טרייבט פון שטוב.

א דאָרף אין אירלאַנד. אָרעמע פאַרם־שטיבלעך. דאָרטן האָט זיך איצט באַזעצט דער הונגער. א בייזער איז ער, א גאַנגדיקער, מיט גרויסע פוסטע אויגן. אַלע האָבן פאַר אים מוירע. ער האָט באַם פאַרמער איינגעצווינגן דאָס הויז אפן פּאָנעם, אויסגעטריקנט דאָס פלייש פון די ביינער. קינדער כליפּען: „עסן! ברויט! א קאַר—טאָ—פע—לע." טאַטעס און מאַמעס וויינען, קוקנדיק אַף זיי.

ס'איז דאָס יאָר 1848. אין אירלאַנד בושעוועט דער קאַרטאָפל־הונגער. אָרעמע פּויערים, פאַרשקלאַפט באַם ענגלישן פּאָרעץ, באַם ענגלישן קעניג און זיינע באַדינער, האָבן זיך ביז איצט געקענט שפּייזן מערסטנטייל מיט קאַרטאָפל. (דאָס איבעריקע האָט דער פּאָרעץ און די קרוין צוגענומען.) האַיאָר איז די קאַרטאָפל צעפוילט געוואָרן אפן פעלד. הונגערט מען; מיטן ווייב און קינד.

שטאַרבן די שוואַכערע, ווי פליגן. די שטאַרקערע ווילן זיך נאָך ניט אונטערגעבן; זיי פּרואוון זיך ראַטעווען פון די לאַפּעס פון טויט. עס האָט זיך פאַרשפּרייט א קלאַנג: ווייט־ווייט פון דאַנען צו פאָרן, נאָר מיט א ריזיקער שיף צו דערגרייכן, אַף דער אַנדער זייט פון אַטלאַנטישן אָקעאַן, געפינט זיך א גליקלעך לאַנד. ברויט איז דאָרטן פאַראַן, און קאַרטאָפל. און א שיר פיש און פלייש. דער פּויער איז דאָרטן אינגאַנצן פריי: ניטאָ קיין פּאָרעץ, ניטאָ קיין קרוין. דער ענגלישער איז שוין מער דיין באַלעבאָס ניט; ער קען ניט טרינקען דיין בלוט.

פאַרקויפן פּויערים אַלץ, וואָס ס'איז נאָך פאַרבליבן: דאָס אָרעמע שטיבל, דעם אויסגעמאָרעטן פערדל, דאָס לעצטע קישן, דאָס קלייד פון לייב. מאַסנווייז לויפט מען אהין, אין יענעם לאַנד.

היינט באַדערנאַכט פאָרן אויך אוועק פון דאָרף די ראָפּיס און די דאָילס, די קעראָלס און די קעלים. דאָס שטיבל איז שוין אויסגעליידיקט. די שמאַטעס פאַרבונדן אין פּעק. אַף די פּעקלעך, ווי האָזן, זיצן די אומגעדולדיקע קינדער. די טיר פאַרמאַכט זיך ניט אַף קיין מינוט. שכיינים קומען אריין און גייען; מוירפיס, אָברייענס, אָקאָנעלס און אַנדערע. מען געזעגנט זיך און טרערן גיסן זיך פון די אויגן: וועט מען זיך נאָך אַמאָל

Copyright by the
International Workers Order
80 Fifth Avenue
New York

209

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
אין פרעסע ארכיוו

די מאָלי מעגווייערס

א קאפיטל געשיכטע
פון דער
אמעריקאַנער ארבעטער באוועגונג

זען, אָדער קיינמאָל ניט? דער הונגער ווינקט צו מיט גרויסע פוסטע אויגן:

— איך בין אַ בייזער פעטער! שווער זיך ארויסצורייסן פון מיינע ביינערדיקע הענט...

די, וועלכע פאָרן איצט אַוועק אינעם גליקלעכן לאַנד, זיינען איצט אויך ניט פריילעך. אין דער לעצטער מינוט האָט זיך אין האַרצן פאַרקליבן אַן אומעט און אַ ביטערע בענקשאַפט: איבערלאָזן איצט דאָס שטיבל, וואו מען איז געבאָרן געוואָרן; דאָס שטיקל פעלד, אַף וועלכן טאַטעס, און זיידעס, און עלטער־זיידעס האָבן שוויס און בלוט פאַרגאָסן; שכיינים, מיט וועלכע מען האָט זיך אַלעמאָל אומעט און פרייד געטיילט. אויסוואַנדערן אין אַ וויטן, פרעמדן, אומבאַקאַנטן לאַנד, איז שווער! זייער שווער...

אָבער, אַז דער בייזער פעטער טרייבט, איז וואָס קען מען זיך העלפן? שוין 5 יאָר, אַז עס ציט זיך דער קאַרטאָפל־הונגער. דעם פּאָרעץ נייט עס ניט אָן: ער מאָנט זיינע צינזן און שטייערן. די קרוין מאָנט אויך דאָס אייריקע. ניטאָ קיין אַנדער אויסוואַל: אונטערגיין, אָדער ראַטעווען זיך, ווער עס קען! לויפן אַהין, אין יענעם לאַנד...

אָט זיצט מען איצטער, אין דער לעצטער מינוט, און מען דערמאָנט זיך מיסעס פון אַמאָליקע צייטן. עס רעדן אַלע צוזאַמען: מענער, פרויען און קינדער. אַ הו־האַ, אַ טומל. דער הונגער, מיט די פוסטע גלעזערנע אויגן, הערט זיך צו אַלץ צו און אַזוי ווי ער וואָלט צוגעוואונקען מיט אַ ביינערנער טרוקענער האַנט:

— וואָס געווען, איז געווען. עס רעכנט זיך ניט. דאָס לעצטע איז מיינס...

אַ וואָגן, געשפּאַנט מיט אַ פאַרמאָרעטן הונגעריקן פערדל, איז מיט אַ טרוקענעם סקריפּ צוגעפאָרן צו דער שטוב. פאַרנומען אַלעמען: די דאָפּיכ און דאָילס, די קעראָלס און קעליס, מיט זייערע פעקלעך, אַוועקגעפירט זיי צום האַפן פון אַטלאַנטיק, צו דער גרויסער רויזיקער שיף, וועלכע איז נעד־שטאַנען גרייט אָפּצופאָרן אין דעם וויטן, גליקלעכן לאַנד...

—

2

דער ענגלישער פּאָרעץ און דער אַמעריקאַנער באָס — ביידע גלייך. דער פעטער הונגער וואוינט אויך דאָ אין לאַנד.

ווינגט זיך די שיף אַף די אַטלאַנטישע בייזע כוואַליעס. סאָפּעט שווער. שניידט דורך שוימיקע וואַסער־בערג, אַ וועג פאַר הונגעריקע עמיגראַנטן צום וויטן זאַמן לאַנד.

וואָכ אַ טאָג — אַלץ ווייטער פון דעם גרינעם אינדזל, אירלאַנד, וואָס איז ביז איצט געווען זייער היים. ווייטער פונעם ביין פעטער, וועלכער האָט די לעצטע קאַרטאָפל פון מויל אַוועקגענומען; אַלץ נעענטער צום זאַמן לאַנד.

ענדלעך — מען זעט שוין ערד. אַ שוואַרץ פינטעלע פון דערווייטנס. אירלענדישע עמיגראַנטן, קעראָלס און קעליס, דאַפּיס און דאָילס, ווערן אויפגערעגט און צעטומלט. מען שטרענגט אָן די אויגן; מען שטופּט זיך קאָפּ אָף קאָפּ: אָן!! אָט יענעם פינטעלע וועט זיין זייער היים...

די שיף האָט זיך ענדלעך צוגעאַנקערט צום ברעג. די עמיגראַנטן, מיט זייערע פּעק און בינטלעך, זיינען אַרונטער. געשטעלט זייערע ערשטע טריט אָף דער נייער ערד.

דאָרטן האָבן שוין אָף זיי געוואַרט פאַרשיידענע אַגענטן; אַ גרויסער טייל עמיגראַנטן איז געקומען אהער פאַרדונגענע צו פאַרשיידענע קאָמפּאַניעס. די אַגענטן פון די קאָמפּאַניעס האָבן זיי געגעבן פרייע שיף־בילעטן, איצט וועלן זיי מוזן אָפּאַרבעטן אין שאַכטן, אין פאַבריקן, אָף וועג־בויאונג צו באַצאָלן זייערע רייזע־הויצאָעס. דער קאָמפּאַניע לוינט זיך עס: אַרבעטער דאַרפן זיי האָבן אַ סאַך. אין לאַנד איז אַן אויפבלי. די אינדוסטריע שטייגט. זיי דאַרפן אָבער אויך אַן אַרמיי אַרבעטלאָזע. די אַרבעטלאָזע וועלן בעטלען אַרבעט. די אַרבעטער וועלן מוירע האָבן צו ווערן אַרבעטלאָז. וועט מען נוט שקלאַפן, וועט מען מוירע האָבן אויפהויבן דעם קאָפּ.

טיילט מען פאַנאַנדער די עמיגראַנטן און מען שיקט זיי פאַנאַנדער אין אַלע טיילן פון לאַנד: אין ניו־יאָרק, ניו־דזשוירזי, אָהייאָ, אין די טעקסטיל־מילן פון מאַסאַטשוסעטס און ראָוד־איילאַנד. די דאַפּיס און דאָילס, קעליס און קעראָלס שיקט מען קיין פענסילווייניע, אין דער סקולקיל קאַונטי, צו אַרבעטן אין אַ קוילן־שאַכט.

דאָרטן גראָבט מען איצט דעם אַנטראַציט־קויל, אַ האַרטן, שוואַרצן, בלישטשענדיקן „דימענט", וועלכן מען ברויכט פאַר די נייע ריזיקע פאַבריקן אין לאַנד. האַרטע קוילן האָט אַנטדעקט אין פענסילווייניע איינער, אַוויאַ סמיט, נאָך אין יאָר 1806, אָבער מען האָט נאָך ניט געוואוסט, אָף וואָס עס צו באַנוצן. אין יאָר 1814 האָט מען איבערן גאַנצן לאַנד פאַרנוצט אינגאַנצן 22 טאָן קוילן... ערשט שפּעטער, ווען אין לאַנד זיינען אויפגעוואַקסן גרויסע פאַבריקן און מילן, איז קויל געוואָרן אַ דימענט, און זיין באַלעבאָס אַ קעניג. די לאַנד־באַלעבאַטים פון פענסילווייניע זיינען פון טאָג צו טאָג רייכער געוואָרן. מען האָט ספּעקולירט, געכאַפּט, גערויבט און געשווינדלט. מיינערס האָט מען געברויכט אַ סאַך, גאָר אַ סאַך שקלאַפן. פון

אונטער דער ערד, מיט שוויס און בלוט, האָבן זיי געטראָגן צו די באַלעבאַטים רייכקייט און מאַכט.

די אירלענדישע עמיגראַנטן זיינען ענדלעך אָנגעקומען אינעם קוילן־שטעטל. וואָס זיי האָבן צום ערשטן מאָל דערזען, האָט זיי ניט פאַרשאַפט קיין פרייד:

שוואַרצע בלעכיקע נאָמן. די לופט אָנגעזאַפּט מיט געדיכטן טרוקענעם קוילן־שטויב. נאַקעט איז די ערד. ניטאָ קיין גראָז, קיין ביימעלע. עס שטייען אין רייען כאַטקעס, ווי כאַווער־שטעלכלעך. טריקענען זיך אַף שטריקלעך צעפליקטע שטיקער וועש. קינדער ראַיען זיך אין מיסט און בלאָטע. פענעמער פון ווייב און קינדער זיינען בלאַס, דאַר און איינגעצויגן; גרויסע, פוסטע אויגן. וואָס איז דאָס? איז דאָ איצט אויך אַ הונגער אַף קאַרטאָפל?...

האָבן זיי אַ טאָעס געהאַט? איז דאָס — דאָס לאַנד פון אַלדאָס גוטס: פון ברויט, פיש און פלייש? דאָס לאַנד פון פרייהייט און גלייכהייט?

דערווייל קלייבן זיי זיך, יעדע פאַמיליע, אַריין אין די באַשטימטע כאַטקעס. קיין געלט דאַרף מען ניט צאָלן. אַלץ גיט פאַר אומזיסט די קוילן־קאָמפּאַניע. שפּעטער וועט מען דאַרפן אָפּאַרבעטן.

די ערשטע נאַכט אין דעם נייעם לאַנד איז געווען אַן אומרואיקע און אַ שווערע.

3

אַט אַזוי לעבט מען אין דעם געבענטשטן לאַנד.

אַף מאָרגן זיינען די מאַנסביל אַוועק אַרבעטן אין שאַכט. ווייב און קינדער זיינען געבליבן וואַרטן אין כאַטקע, ביז נאַכט.

קומען די קעלים און דאַפּים אַהיים. פאַרשוואַרצט, פאַרברודיקט, טויט־מיד; די אויגן בלישטשען מאָדנע אַפן קויל־פאַרשמירטן פּאָנעם. זיי דערציילן:

— זייער שווער די נייע אַרבעט. נאָך שווערער, ווי פאַרמערייַ אין אַלטן אירלאַנד. מען פויזעט, אונטער דער ערד, ווי אַ שלאַנג אַפן בויך. מען וואַלגערט זיך אין בלאָטעס. אין שאַכט איז פינצטער. טאָג און נאַכט זיינען אַלצאיינס. קיין פאַרעץ זעט מען ניט. אָבער זיינע מעשאָרסים זיינען אין יעדן ווינקעלע פול.

נייט אַוועק די וואָך, ברענגט מען אַ צעטעלע פון דער קאָמפּאַניע אָנשטאָט געלט.

אין דעם צעטעלע איז אויסגערעכנט וויפיל דעם מיינערס ארבעט איז ווערט פאר דער קאמפאניע: פון 80 סענט ביז א דאלער מיט פינף־און־צוואנציק א טאג. ס'איז דארט אויך אויסגערעכנט, וויפיל מ'קומט דער קאמפאניע פאר דירה־געלט, פאר נעציג, פאר דינאמיט, אין שפייז־קראם פאר עסן. ווען וועט מען זיך אויסצאלן? ס'איז א גאנצער בארג מיט כוווועס.

קלאגט דאס ווייב, ברעכט זיך די הענט:

— וואס טוט מען? אין כאטע זיצט דער הונגער. ברויט דארף מען, כאזער־שמאלץ דארף מען, קארטאפל, צוקער א שטיקעלע. די קאמפאניע־קראב רייסט ס'הויט, נעמט א פרייז אין צוויייען. מער אף בארג וויל מען שוין דארט אויך ניט געבן.

און איין טאג — אין שטעטל א יאמער, א טומל.

וואס האט פאסירט? אן אויפרייס. מיינערס זיינען לעבעדיקערהייט פארשאטן געווארן. די ווענטילאציע איז שלעכט. גאז קלייבן זיך און עקספלאדירן. בלויז איין שמאלער ארויסגאנג פון שאכט. טרעפט אן אומגליק — איז מען פארכאפט אין א פאסטקע. ארויסגאנגען קען מען בויען א סאך, אבער די קאמפאניע וויל ניט אויסגעבן קיין געלט. וואס פאר א באטרעף האט בא־איר דאס לעבן פון עטלעכע צענדליק, אדער הונדערט מיינערס?

אז בא די קעלים און דאפים וואקסט אונטער א ביסל א קינד, פירט איט דער טאטע אוועק אין שאכט צום „סופער".

— מיין אינגל. שוין אלט דרייצן יאר. זאל ער זיין פיצל ברויט פארדינען. זיי אזוי גוט און שטעל אים אוועק צו דערארבעט.

— גוט. ער'ט זיין א פיצלער. ברעכן דעם אויסגעגראבענעם קויל. זיין פרייז — א דאלער א וואך.

ארבעטן שוין צוזאמען טאטע און זון. אז ס'טרעפט אן אומגליק מיטן טאטן, איז שוין פאראן ווער ס'זאל פארנעמען זיין ארט. האט די פאמיליע א שפייזער.

ווערט א מיינער אלט, זיינע הענט שוואך, פארטרייבט מען אים פון דער ארבעט. וואוהין זאל ער גיין? ס'איז ניט קיינעמס דייגע. זינגען טאקע מיינערס צווישן זיך אט אזא טרויעריק ליד:

כ'בין אלט און שוואך, און ארבעטן איך קען ניט מער.
פארזשאווערט איז מיין געציינג, פון האנט בא מיר עס פאלט.
פערציק יאר אין שאכט געפראצעוועט,
איצט: ארויס! צו אלט!

דאָס בעטלער־הויז וועט זיין מיין היים, מיין איינציקע היים.
מיין מידער קאָפּ וועט אָפּרוען זיך דאָרט...

און אלט ווערט מען דאָ פאַר דער צייט. די אויפזעער טרייבן, ווי מיט בייטשן. אַ גאַנצע כאַפּטע זייערע אויפן מיינערס קאַרק : אויפזעער, „סופּערס", פּאַרליים, שאַכט־באָסעס, אַלע יאָגן זיי פונעם מיינער די נעשאָמע. ווער זיינען זיי ? איינענע ברידער, וועמען די באַלעבאַטים האָבן אָפּגעקויפט ; אַליין אַרבעטן זיי שוין ניט. זייער אויפטו איז : יאָגן, טרייבן, באַשווינדלען דעם מיינער, גאַנוועגען וואָג פון צו אויסגעגראָבענעם קוילן־וואַגאָן. נאָך אָן אַרבעט האָבן זיי : אונטערהערן זיך, וואָס די אַרבעטער צווישן זיך רעדן. טאָמער עפּעס שלעכטס אַנטקעגן דער קאָמפּאַניע, טאָמער אַ וואָרט וועגן קאַמף און יוניאָן, איז מיינער אַנגעזאָגט וואו מען דאַרף ; יענער וועט שוין קריגן זיין שטראָף :

זיין נאָמען וועט אַרויפגעשריבן ווערן אויפן שוואַרצן ליסט. אַזאַ אַפּמאַך איז פאַראַן צווישן אַלע שאַכטן. אין גאַנץ פּענסילוויינע קריגט ער שוין קיין אַרבעט נים מער.

— ס'באַצאָלטס פון האָזע איז הונגער־טויט !

שלעכט ! דער ענגלישער פּאַרעץ איז גרויזאַם געווען, דאָ איז אויך ביטער ! מ'האָט געהונגערט אויפן גרינעם „עמעראַלד"־אינדזל, ווען קאַרטאָפל איז צעפוילט געוואָרן ; איצט הונגערט מען אין שוואַרץ־שטויביקן קוילן־שטעטל. די טאַטעס און די זיידעס האָבן פאַרגאָסן בלוט, געקעמפט אַנטקעגן זייערע אונטערדריקער. דאָ מוז עפּעס אויך געטאָן ווערן !

פון מויל צו מויל צעשפּרייט זיך דאָס וואָרט : „יוניאָן". דאַפי, קעלי, קעראָל און דאָיל, זייערע קינדער, וועלכע זיינען שוין דאָ אין לאַנד געבוירן און אויפגעוואַקסן, טוען אָף אַ ווײַלע אַ גלייך אויס די פּלייצעס. אַ פייערל בליצט אויף אין זייערע אויפגערייצטע אויגן. דאָס אויגן־פייערל פון זייערע זיידעס און עלטער־זיידעס : „מאָלי מעגווייערס", „רעטבענע כעוורעליים" און „שטאָלענע הערצער". אַ קאַמף זאָל זיין אָן עבער אין אַ ביטערער ! נאָר ניט אַרונטערבויגן דעם קאָפּ...

4

עס גרייט זיך אַ שטורעם. באָסעס גאַנוועגען אַריין אַ שלאַנג צווישן די אַרבעטער. די שלאַנג פאַרשטעלט זיך פאַר אַ שעפּס.

אַ סאַך אומוויסנדיקע אירלענדישע מיינערס האָבן נאָך געפירט דעם קאַמף אַזוי ווי די זיידעס האָבן אים אַמאָל געפירט :

אין אירלאַנד, ווען די ענגלישע פּריצים האָבן אין יאָר 1740 אַרונטער־געטריבן די פּויערים פון לאַנד, ווייל זיי האָבן געוואָלט פאַרוואַנדלען די פּאַרמס אין פּאַשע־פעלדער פאַר קי און שעפּסן, האָבן זיך די פּויערים אויפגעהויבן; אַנטקעגן די ענגלישע סאָלדאַטן זיינען זיי געגאַנגען באַוואָפנט מיט העק און מיט פלעקער. זיי האָבן אונטערגעצונדן הייזער און שטאַלן, געבראָכן פּאַשע־פעלדער. זיי האָבן אומגעוואַנדערט איבערן לאַנד אין געהיימע באַנדעס. אין דאָרטן — די „ווייסע יונגען", אין צאָפן — די „שטאָלענע הערצער", אָדער די „דעמבענע כעוורע", די העלדישע „מאָלי מעגוויירס". אַנדערע זאָגן, אַז זיי האָבן זיך גערופן „מאָליס", אַ נאָמען נאָך זייער געוואַגטער פירערן; אַנדערע — אַז זיי פלעגן זיך איבערטאָן אין פרויען־קליידלעך, ווען זיי פלעגן באַדערנאַכט אָנפאַלן אַף פּריצים און סאָלדאַטן. אַז זיי זיינען געווען געוואַגט און מוטיק, דאָס קען אָבער קיינער ניט לייקענען.

געדריקטע מיינערס אין פּענסילווייניע רעכענען זיך שטילערהייט אָפּ מיט אַ בייזן „באָס", מיט אַ שלעכטן „סופּער", מיט אַ שווינדלער אַ פאָרמאַן. מען ברעכט אים גוט אויס די ביינער און מען קילט זיך אויס דאָס האַרץ. אָבער קיין אויסוועג פון דער ביטערער לאַגע איז עס נישט. באַ אַ סאַך ניט שוין אַ לייכט אויף אין קאָפּ:

— אַ יוניאָן דאַרף מען האָבן! אייניקייט! אָט דאָס איז מאַכט!

מען פאַרשרייבט זיך אין דער „וו. ב. א." (אָדער: „דהי וואָירקמענס בענעוואָלענט אַסאָסיאיישאָן", דער נאָמען פון דער מיינער־יוניאָן אין יענער צייט).

די נאַציאָנאַלע פירער פון דער יוניאָן זיינען שלעכטע קעמפער. זיי רעדן איין די אַרבעטער, אַז מען דאַרף פּרואוון מיט די באָסעס מיט גוטן אויסקומען, אָנשטאָט סטרייקן. מען דאַרף זיך דינגען, אַרונטערלאָזן, כאַפּן אַ געווינס, איינלאַדן וואוילע, אומפּאַרטייאישע מענטשן, זיי זאָלן זיך איינשמעלן פאַרן מיינער. די אירלענדישע אַרבעטער פאַרשטייען, אַז דאָס איז ניט דער ריכטיקער וועג: אַ פּאָרעץ וועט מען מיט קיין ווערטער ניט בויגן. איין איינציקער אַרגומענט: באַווייזן אים מאַכט!

פאַר געהערן צו דער „וו. ב. א." וואַרפט מען פון דער אַרבעט, נייט מען אָפּן שוואַרצן צעטל; די קאָמפּאַניע שטעלט אָן מערדער־באַנדעס, וועלכע פאַלן אָן אַף יוניאָן־מיטגלידער אינמיטן דער נאַכט. אָבער די נאַציאָנאַלע פירער פון דער יוניאָן הייסן זיין רעספּעקטאַבל: ניט ענטפערן מיט קיין קלאַפּ אַף אַ קלאַפּ.

אַ כוץ דעם געהערן אַ סאַך אירלענדישע אַרבעטער צו אַ געהיימען

INTRODUCTION TO THE NEW CONSTITUTION
OF
AMERICAN MINERS' ASSOCIATION

JANUARY 28, 1861

Step by step the longest march
Can be won, can be won;
Single stones will form an arch
One by one, one by one.

And by union, what we will,
Can be all accomplished still,
Drops of water turn a mill,
Singly none, singly none.

אָרדן: „דער אוראַלטער אָרדן פון די היבערניער" („דהי ענשיענט אָרדער אָוו הייבירניאַנס", אָדער „א. אָ. ה.").

אין אַלטן אירלאַנד האָבן צו דעם אָרדן געהערט די רעוואָלטירנדיקע פּויערים, און די פּריצים האָבן זיך פאַר אים געשראָקן ווי פאַרן טויט. זיי האָבן אַרויסגעלאָזן אַ קלאַנג, אַז דאָרט זיינען אונטערצינדער, רויבער, מערדער, מאַלי מעגוויירס. טאָמער איז אַ מיטגליד פון אָרדן אַריינגעפאַלן אין דער רעגירונגס האַנט, איז שוין געווען זיין סאָף.

דאָ אין לאַנד איז דער אָרדן טאַקע שוין אַלט און אָפּגעשטאַנען; צו אים געהערן אויך באָסעס און נאַלאַכים. אָבער אין פּענסילווייניע האָבן אים די מיינערס איבערגענומען. זיי האָבן אים געמאַכט פאַר אַ געצייג, צו קעמפן אַנטקעגן די נייע פּריצים, זייערע שאַכט־באַלעבאַטים אין דער נייער היים.

האָבן זיך די באַלעבאַטים און נאַלאַכים פון אים גלייך אָפּגעטרייסלט. ס'זיינען געבליבן בלויז אַרבעטער און קליינע געשעפטסלייט, וועלכע לעבן פון אַרבעטער. אַז אַ מיטגליד קומט אַריין אין „א. אָ. ה." מוז ער געבן אַ שוואוע צו לעבן אין פריינטשאַפט, נוטהאַרציקייט און ברידערלעכקייט. טאָמער ווערט איינער פאַרמישפּעט פאַר רויבעריי, מאָרד, אָדער פאַלש שווערן, ווערט ער אויסגעשלאָסן פון אָרדן אויף אַלעמאָל.

דער אָרדן ריכט אָפּ געהיימע צערעמאָניעס. דאָס איז נאָך אַ ירושע פון גאָר אַלטע צייטן. אַ כוץ דעם מוז מען טאַקע זיין פאָרזיכטיק: דער אָרדן איז פאַר די אַרבעטער. הייסט עס: ער שטייט די באָסעס, ווי אַ ביין אין האַלדז.

שיפּען זיי טאַקע ווי שלאַנגען.

זיי האָבן אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג: דער אָרדן, דאָס זיינען מאַלי מעג־וויירס! רויבער, מערדער און פאַרברעכער. מען מוז אָננעמען מיטלען אַנטקעגן זיי!

— די באָסעס האָבן באַשלאָסן איינפלאַנצן צווישן די אַרבעטער אַ נעסט פון שפּיאָנען; העצען פינצטערע אַרבעטער צו מאָרד און פאַרברעכנס, און נאָכדעם זיי כאַפּן פאַר דער האַנט. אויסגעפינען ווער ס'זיינען די אַרבעטער־פירער און אַריינכאַפּן זיי אין אַ פּלאָנטער פון פאַלשקייט און ליגנס. איינ־שטילן מיט בלוט דעם שטורעם, וואָס קלייבט זיך אין שאַכט.

איין פרימאָרגן האָט זיך באַוויזן אינעם מיינער־שטעטל פּאָטסוויל אַ פרעמדער מאַן. ער האָט געטראָגן אַ שטעקן אויפן אַקסל, און אויפן עק שטעקן — אַ פּעקל זאַכן. ער איז אַריין אין אַ שענק און באַשטעלט אַ גלעזל שנאַפּס. ער זופּט אַליין און לאַדט איין אַלעמען אין שענק צו טרינקען אויף זיין רעכענונג. נאָכדעם האָט ער אַרויסגעשלעפּט אַ היפּשן פּעקל פּאַפּיר־געלט

און זיך פֿאַנאַנדערגעצאַלט. פֿאַרבייגייענדיק, האָט ער דערציילט דעם שענקער, באַרני האָגל, אַז ער איז אַ מאַטראָס און ער קומט איצט פֿון פֿילאַדעלפֿיע, פֿון אַ שיף. ער האָט דערציילט, אַז ער איז שוין מיד פֿון יאַם־רייזעס און ער וואָלט וועלן אַרבעטן אויפֿן לאַנד. ער האָט זיך נאָכגעפֿרעגט באַם שענקער, אויב ער קען קריגן אַרבעט דאָ אין שטעטל.

דער שענקער איז געווען אַ וויכטיקער באַאַמטער פֿון אָרדן. ער האָט געוואוסט, אַז מען טאָר ניט זיין צו אָפֿן מיט אַ ווילד־פֿרעמדן מענטשן. דער יונג איז אים אָבער געפֿעלן געוואָרן. דערצו נאָך — דאָס פֿעטע געלט־פּעקל; אַ באָכער ניט קיין קאַרגער; מ׳וועט בײַ אים קענען געשמאַק לייזן. ער זאָגט אים ניט אָפּ און זאָגט אים ניט צו; ער פֿרעגט אים זיין נאָמען.

— מעקענאַ. אַ באָכער פֿון אירלאַנד.

— דו ווייסט, מעקענאַ? דאָ מוז מען זיין דער ריכטיקער ביטערער יונג, צו קענען אַרבעטן.

מעקענאַ איז אויפֿגעשפּרונגען אַ באַליידיקטער.

— איז ער ניט דער ריכטיקער יונג? ער קען זינגען אַ ליד, טאַנצן אַ דזשיג און רופֿט אַרויס אויף אַ פֿויסט־געשלעג יעדן איינציקן. ווער ס׳פֿאַרלירט, איז מעכאַבעד מיט שנאַפּס דעם גאַנצן עולם.

מעקענאַ האָט אויסגעזונגען אַן אירלענדיש פֿאָלקס־ליד, אויסגעטאַנצט אַ דזשיג; דערזעענדיק פֿון ווייטן אַ פֿעטן מיינער־באָכער, וועלכער האָט אים געמאָסטן מיט די אויגן, האָט מעקענאַ אים איינגעלאַדן אויף אַ פֿויסט־געשלעג.

דער גאַנצער עולם האָט זיך אַרויסגעשאָטן אין אַ זייטיקן, גרויסן, פּוסטן צימער פֿון שענק. דער עולם האָט שטאַרק האַנאָע געהאַט פֿון אַ געשלעג. דער מיינער־באָכער האָט, דער ערשטער, דערלאַנגט אַ זעץ אין באַק. מעקענאַ האָט געענטפֿערט מיט אַ לינקן קלאַפּ אין קין־ביין, און אַ רעכטן אין ריפּ. יענער האָט דערלאַנגט אין נאָז און מעקענאַן צעבלוטיקט. אָבער מעקענאַ האָט טייקעף געענטפֿערט מיט אַ קנאַק אין מאָרדע און דעם באָכער אויסגעצווינגן. דער פֿויסט־געשלעג האָט זיך געענדיקט. אַלע האָבן באַוואונדערט מעקענאַן. „אַי, אַ באָכער! אַ טענצער, אַ זינגער, אַ ׳פֿייטער׳. סאַראַ יונג!”

מעקענאַ האָט נאָכדעם, דורכן שענקער, געקראָגן אַרבעט אין אַ שאַכט. נאָך שפּעטער האָט מען אים איינגעלאַדן צו ווערן אַ מיטגליד פֿון געהיימען אָרדן. ער האָט זיך קלוימערשט געבריקעט: ער איז נאָך יונג און אומוויסנדיק. אָבער ער האָט זיך געלאָזט איבעררעדן. ביסלעכווייז איז ער געוואָרן אַ באַאַמטער און אַ פֿירער פֿון דעם אָרדן.

דאָס האָט אים געגעבן אַ געלעגנהייט צו טאָן אַרבעט פאַר זיינע באַלע־באָטים. ער האָט אַריינגעשלעפּט נאָך שפּיאָנען און אַריינגעזעצט זיי אין נעסטן, אַרום די אַרבעטער. ער האָט אויסגעפונען די נעמען פון אַלע בראַווע אַרבעטער־פירער. ער האָט אָנגעהעצט פּיגצטערע אַרבעטער צו שלאָגן־אָדער שיסן אַ פּאַרהאַסטן פאָרמאַן, קלוימערשט אין די אינטערעסן פון זייערע מיינער־ברידער; נאָכדעם האָט מען אויפגעהויבן איבערן גאַנצן לאַנד אַ העצע: „די מערדער, דאָס זיינען די מאָלי מעגווייערס! מען מוז זיי אַלעמען אויסראָמען!" שפּעטער, ווען־מ'האָט אומשולדיקע מיינערס אָנגעקלאָגט אין מאָרד און געפּאָדערט פאַר זיי טויט־שטראָף, האָט זיך אָפּן אַיידעס־שטול אַוועקגעזעצט מעקענאַ (אָדער, ווי די אַרבעטער האָבן אים גערופן: מעק). ער האָט דערציילט, אַז זיין נאָמען איז ניט מעקענאַ, נאָר דזשיימס מעק־פּאַרלענד, און ער איז אַ פּינקערטאָן־דעטעקטיוו.

די פּינקערטאָן־דעטעקטיווס האָבן די מינען־באַלעבאַטים געדונגען פאַר 100,000 דאָלער. דאָס איז געווען צום ערשטן מאָל, ווען באַלעבאַטים האָבן באַנוצט אַגענטן־פּראָוואָקאַטאָרן קעגן זייערע אַרבעטער. שפּעטער איז עס בא די אַרבעטער געוואָרן אַ געוויינטלעכע זאַך.

5

פאַריייניקט אין קאַמף! דער גענעראַל־סטרייק פון יאָר 1875.

אין יאָר 1875 האָט דער געדולד פון די קוילן־אַרבעטער אין פּענסילווייניע געפּלאַצט. זיי זיינען אַרויס אין סטרייק.

עס איז דעמאָלט געווען אַ קריזיס־יאָר. די באַלעבאַטים האָבן די שווערקייט פון קריזיס אַרויפגעוואָרפן אַף די פּלייצעס פון די אַרבעטער. די אָרעמע סבירעס האָט מען געהאַלטן אין איין שנידן ביזן ביין. עס האָט געהונגערט דער מיינער אין שאַכט; ס'האָבן געהונגערט זיין ווייב און קינדער. איצט, אַז זיי זיינען אַרויס סטרייקן, האָבן זיי געקעמפּט ווי העלדן. צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע פון אַמעריקאַנער גרויסע סטרייקס, האָבן זיי באַנוצט דאָס מאַסן־פּיקעטן: זיי פלעגן זיך אויסשטעלן אין אַ ריי; ווי אַן אייזערנע קייט זיך ציען פון מיין צו מיין, פאַרטרייבן סקעבס, אויפ־מונטערן די שוואַכע און שרעקעדיקע. זיי האָבן אויך, צום ערשטן מאָל, באַנוצט די אַרבעטער־שוץ. זיי האָבן זיך פּאַרטיזאַנטיש אַנטקעגן געדונגענע שלעגער און מערדער; אַנטקעגן דער „אייזן און קוילן פּאָליציי", וואָס די באַלעבאַטים האָבן באַם אָנהייב פון סטרייק אָרגאַניזירט. (די באַלעבאַטים האַלטן אַן זייער פּריוואַטע פּאָליציי ביז היינטיקן טאָג. די אַרבעטער רופן

זיי: „פענסילווייניער שטאט־קאזאקן"). דער הונגער האט די ארבעטער ניט געשראקן. אויך ניט — קלעפ און ארעסטן. זיי האבן געפילט: ס'איז א ביטערע מילכאמע ביזן סאף.

די פירער פון דער צענטראלער מיינער יוניאן („מיינערס נעשאנאל אסאסיאיישאן") זיינען געווען אנטקעגן דעם סטרייק. זיי האבן געטיינעט, אז מ'דארף מיט די באלעבאטים אויסקומען מיט גוטן. „אן ערלעכן טאג ארבעט פאר אן ערלעכער סומע באצאלט." אבער די מיינער האבן זיך ניט צוגעהערט צו זייער פלאפלעריי. זיי האבן געצוואונגען די פירער ארויסרופן דעם סטרייק.

פארשטייט זיך, די פירער האבן ניט ארויסגערופן אין דערזעלביקער צייט א גענעראל־סטרייק פון מיינערס אין אהייא, וועסט־ווירדזשיניע און אנדערע קוילן־שטאטן. אין פענסילווייניע האט מען געקעמפט אף לעבן און טויט, דארטן — האט מען געארבעט, ניט פארשטייענדיק, אז זיי העלפן די באלעבאטים דערשטיקן דעם סטרייק. אפילע אין פענסילווייניע האט מען ניט ארויסגערופן די ווייכע קוילן גרעבער, צו העלפן די אנטראציט־מיינער. דערפאר אבער זיינען די באלעבאטים געווען שטארק ארגאניזירט.

זייער פירער איז געווען איינער גאוען. (מיר וועלן זיך מיט אים שפעטער טרעפן.) אין דער באסעס־ארגאניזאציע זיינען געווען אנגעשלאסן די „פילאדעלפיע און רעדינג באן־קאמפאניע", די „פילאדעלפיע און רעדינג אייזן און קויל קאמפאניע" (זייער פרעזידענט איז געווען אט דער מיסטער גאוען), די „ווילקעסבאר און ליהיי קוילן קאמפאניע"; אלץ ריזיקע מיליאנען־קאמפאניעס. געלט האט בא זיי קיין ווערט ניט געהאט, אבי ברעכן דעם סטרייק.

זייערע פינקערטאן־דעטעקטיווס האבן געטאן שפיאנען־ארבעט צווישן די סטרייקער, אינעווייניק. זייערע פראטעסטאנטישע און קאטוילישע גאלאכים האבן אין די קלויסטערס גענאסן פעך און שוועבל אנטקעגן די זינדיקע סטרייקער. זייערע צייטונגען, איבערן גאנצן לאנד, האבן געהעצט, אז אין פענסילווייניע וויל א באנדע מאלי־מאגווייערס אומברענגען די מעלוכע־ארדענונג, דורך רויבעריי און מארד. דער גאווערנאר האט זיי געשיקט צו הילף סאלדאטן און פאליציי. די באסעס אליין האבן צונויפגעשטעלט, פון מערדער און שלעגער, די קוילן און אייזן וואך. אגעגטורן איבערן גאנצן לאנד האבן פאר זיי געקליבן סקעב־שפינען. די באסעס זיינען געווען אנטשלאסן: ברעכן די יוניאן, און ברעכן דעם סטרייק!

דאס געריכט (די פרוי מיט פארבונדענע אויגן און מיט א וואגשאל אין־האנט) האט אויך געטריי געדינט די באלעבאטים.

מען האָט געבראַכט צוויי אַרעסטירטע סטרייק־פירער פאַרן ריכטער. דער ריכטער האָט ניט לאַנג געטראַכט און אַרויסגעגעבן זיין אורטייל:

— דו, דזשווים, ביסט דער פּרעזידענט פון דער יוניאָן. דו, מאַלאָני, ביסט דער סעקרעטאַר. דערפאַר געפין איך אייך שולדיק, און פאַרמישפּעט אייך...

אָבער די אַרבעטער זיינען געשטאַנען מוטיק אין שווערן קאַמף. אַלע צוזאַמען — איין געשמאָלצענער קויעך. „וואָס עס זאָל ניט זיין, קעמפן! אויף לעבן און טויט."

די סטרייקער האָבן דעמאָלט געשאַפן אַ סאַך פאָלקס־לידער, וועלכע ווערן נאָך געזונגען ביז היינטיקן טאָג.

וועגן די סקעבס האָבן זיי געזונגען אַזוי:

They are a disgrace to their race,
Wherever they may be.

(זיי זיינען אַ שאַנד פאַר זייערע מיטמענטשן,
וואו זיי זאָלן ניט זיין.)

זייער גרייטקייט צום קאַמף האָבן זיי אויך אויסגעדריקט אין אַ ליד:

Now two long months are nearly over.
That no one can deny.
And for to stand another,
We are willing for to try.

(איצט זיינען צוויי לאַנגע חדשים פאַרביי,
דאָס קען קיינער ניט לייקענען.
שטיין ווייטער (אין סטרייק)
זיינען מיר נאָך אַלץ גרייט.)

ס'זיינען אַוועק נאָך צוויי חדשים, און נאָך טעג און וואָכן. דער בייזער פעטער הונגער האָט זיך אריינגעקליבן אין די מיינער־כאַטעס און געוואָרן, אַז ס'איז קיין קויעך ניט געווען איבערצוטראָגן; אַז דער קאַר־טאָפל־הונגער, אין אַלטן אירלאַנד, איז געווען אַ שפּיל אַנטקעגן איצטיקן; פון דער צענטראַלער יוניאָן איז קיין הילף ניט געקומען. די סטרייקער זיינען שוין געווען גרייט גיין צו דער אַרבעט, אָן אַ הערכערונג פון סכירעס. זיי האָבן בלויז געפאָדערט די אַנערקענונג פון זייער יוניאָן; אַז אויב די קאָמפּאַניע וויל שניידן סכירעס (מיטן אויסרייד, אַז די געשעפטן זיינען שלעכט), מוז זי פריער דורכקומען מיט דער יוניאָן. אָבער דער באַלעבאָס־פאַרבאַנד איז געווען איינגעשפּאַרט: „קיינע אונטערהאַנדלונגען מיט אַ

יוניאָן! אפן סוילן־פעלד מוז זיין איין הערשאפט, די הערשאפט פון קאפיטאל..."

ס'זיינען אוועק זעקס כאדאשים; פעטער הונגער האָט ענדלעך געזיגט. די מיינערס האָבן פארלאָרן, זייער אָרגאניזאציע — געבראָכן. זיי האָבן געמוזט איינבויגן דעם קאפ און אומקערן זיך, אף די ערגסטע באדינגונגען, אין שאכט.

אפילע אין יענער שווארצער מינוט האָבן זיי נאָך טיף אין הארצן געגלויבט, אז זייער מאפּאָלע איז א צייטווייליקע; אז ס'וועט קומען א טאָג און דער קאמף וועט צוריק באנייט ווערן; העלדישער, שטארקער, רייכער מיט דערפארונג, בעסער אָרגאניזירט.

די צעשלאָגענע מיינערס האָבן געזונגען אזא ליד:

When the men go back to work,
They must be determined,
To prepare for a struggle in some future day.

(ווען דער אוילעם גיים צוריק צו דער ארבעט,
דאַרף מען זיין אנטשלאָסן,
גרייטן זיך צום קאמף אין די צוקונפטיקע טעג.)

אָבער ביז־יענער טאָג וועט קומען, איז היינטיקער — שווארץ, ווי די נאכט. די נעמען פון די אקטיווע סטרייקער האָט מען ארויפגעשטעלט אפן שווארצן צעטל. קאמפּאניע־מערדער האָבן זיי ארומגעזוכט. האָבן זיי גע־פרואווט וואנדערן אין אנדערע שטאטן, זוכן ארבעט. אָבער דאָס באָסישע צעטל איז זיי נאָכגעגאנגען אומעטום. „פאר די סטרייקער איז קיין ארבעט ניטאָ. שטארבט אוים פון הונגער." די ווינציקער אקטיווע, אויב זיי האָבן געקראָגן ארבעט, איז עס געווען די שווערסטע, די ביליקסטע. פאַרלייט און „סופערס" האָבן זיי באליידיקט, דערנידעריקט, אויסגעלאכט אף יעדן טראָט.

די סכירעס האָט מען געשניטן אזוי, אז מען האָט געהונגערט, אפילע ווען מ'האָט געארבעט. וועגן אויפבויען צוריק א יוניאָן האָט קיין רייד ניט געקאָנט זיין. רייד אוים דאָס וואָרט „יוניאָן", און די קאמפּאניע־מערדער וועלן אויסשטעכן דיין הארץ, דורכלעכערן מיט א קויל דיין קאָפּ!

די אירלענדישע מיינערס האָבן זיך דערמאָלט א לאָז געגעבן, מאסנווייז, אין דעם אָרדן פון די היבערניער. דער אָרדן האָט געדארפט באשיצן די ארבעטער אנטקעגן די באָסישע מערדער. דער אָרדן האָט איבערגענומען די ארבעט פון א יוניאָן, וועלכע איז איצט, צוליב דעם טעראָר, אונטער־געגאנגען. ער האָט געקעמפט אנטקעגן לוין־שניטן און ביטערע באדינגונגען.

ס'פייער פון קאמף איז נים פארלאשן געווארן. ס'האט געברענט באהאלטן, אין דער שטיל.

די באסעס האבן זיך דערפון, דורך זייערע שפיאנען, דערוואוסט און געקריצט מיט די ציינער: די אירלענדישע ארבעטער זיינען די ערגסטע אין דער וועלט! מערדער און העצער! אבער, נישקאשע, ס'וועט אפקאסטן נאך געלט, נאך ארבעטער לעבנס. ס'לוינט זיך! אבי איינהאלטן אין פענסילווייניע די אליין־הערשאפט פון קאפיטאל...

די באסעס האבן געגעבן א וואונק. אומעטום האבן זיך די ציימונגען צעשריבן. די גאלאכים אין די קלויסטערס האבן צוגעהאלפן:

— צווישן די מיינערס אין פענסילווייניע געפינען זיך מאלי־מעגווייערס. זיי זיינען מערדער און האלדז־שניידער! דאס לאנד וועט נים זיין זיכער, ביז וואנען די כעווורע־לייט וועלן זיך נים שאקלען, טויטע, אפן שטריק!

דורך זייערע העצעס האט זיך געהערט דאס קאל פון די קוילן־באלע־באטים:

— מיר ווילן בלוט און לעבנס! קלאס קעמפט איצטער קעגן קלאס! מיר — אדער זיי...

6

מען פירט קעמפער צו דער טליע. דער מישפעט פון דאיל, קעלי און אלעקסאנדער קעלי. דער ווייטערדיקער מישפעט פון קעראל, דאפי, ראערטי, מעקגיהען און דזשיימס באיל. קעמפ פארן באסישן טעראר.

די באסעס האבן ארויסגעגעבן א באפעל:

— דער לעצטער פונק פון ארבעטער ווידערשטאנד מוז ווערן פארלאשן! אפהאקן זייערע פירערס קעפ!

די ארבעט איז צעטיילט געווארן אזוי: די פראוואקאטארס האבן געדארפט צורעדן אומוויסנדיקע, פארפאלגטע ארבעטער צו באגיין פארברעכנס. די שפיאנען האבן צונעשטעלט די נעמען פון אלע ארבעטער־פירער. די באסעס האבן צוגעשטעלט אין געריכט זייערע אנקלעגער: איינער א גענעראל אלבריים, און דער פארזיצער פון דער „פענסילווייניע און רעדינג קאמפאניע", גאוען. די טליעס האט צוגעשטעלט דער שטאט.

די ערשטע ארעסטירטע זיינען געווען: מייקל דאיל, עדווארד קעלי און אלעקסאנדער קעמבבל. מיט זיי צוזאמען איז ארעסטירט געווארן איינער א שפיאן, קעריגען. זיי זיינען אנגעקלאגט געווארן אין מארד פון א שאכט־

„סופער", איינער א דזשאנס; דאָיל און קעלי זיינען געווען יונגע אמעריקאנער־געבוירענע מיינערס; געמריע, אקטיווע מיטגלידער פון דעם אָרדן. קעמפבל, א געוועזענער מיינער, איז איצט געווען א האָטעל־איינגנטימער. אין זיין האָטעל פלעגן זיך אלעמאָל צונויפקלייבן די היבערניער. ער אליין איז אויך געווען זייער אָקטיוו אין אָרדן. אים האָט מען אָנגעקלאָגט אין העלפן אויסארבעטן דעם גאנצן מאָרד־פּלאַן.

מען האָט זיי געמישפּעט יעדערן באַזונדער. עס איז ארויסגעטראָטן אנטקעגן זיי דער שפּיאָן קערינגען און דער פינקערטאָן־אגענט „מעס", אָדעבּמעקפּארלאַן. דעם שפּיאָן קערינגען האָט מען קיינמאָל נים געשטעלט צום געריכט. ער איז דאָך געווען איינער פון זיי: די באָסעס שמוציקע האַנט.

ד'אָס מיינער־שטעטל, אין וועלכן דער מישפּעט איז פאָרגעקומען, איז געווען פארפלייצט מיט פּאָליציי. דאָס געריכט־הויז ארומגערינגלט מיט פּאָליציי. די צימערן און קאָרידאָרן געפּאַקט מיט פּאָליציי. ס'זיינען געווען שטאַט־פּאָליציי און באָסישע קאָזאַקן (די קוילן און אייזן פּאָליציי). די באָסעס האָבן געוואוסט וואָס זיי טוען. אָט די באוואָפנטע קויכעס וועלן אָנוואַרפן א שרעק אָף די מיינערס, זיי זאָלן מוירע האָבן א מויל צו עפענען. זיי וועלן אויך אָנשרעקן די אײדעס, זיי זאָלן נים רעדן קיין נארישקיים. זיי וועלן אויך ווירקן אָף די דזשורי־לייט, וועלכע וועלן טראַכטן:

— די אָנגעקלאָגטע זיינען שוין איינמאָל א באנדע מערדער, אז מען האָט געדאַרפט אזוי פיל באוואָפנטע וועכטער זיי צו היטן!

און נאָך עפּעס וועלן די דזשורי־לייט טראַכטן:

— ווער וועט ז'ך מיט אזא מאכט אָנהייבן? מען טאָר קיין סאך ניט טראַכטן. „שולדיק", גערעכט אָדער אומגערעכט!

דער אָנקלעגער, גענעראל אָלברייט, האָט זיך אויסגעפּוצט אין זיין ארמיי־אוניפאָרם, מיט אלע מעדאַלן און בענדלעך. ער איז נים בלויז געווען א גענעראל, נאָר אויך א ספּעציעלער, געדונגענער אייזע־געבער פאר דער רייכער „ווילקעסבאר און ליהיי קוילן קאָמפּאַניע". איצט האָט ער גערונערט אין דעם נאָמען פון שטאַט:

— די אָנגעקלאָגטע זיינען מאָלי מעגווייערס. דער נאָמען אליין איז גענוג זיי צו פארמישפּעטן צום טויט...

מען האָט ארויסגערופן 120 אײדעס. זיי האָבן דערציילט, אז זיי האָבן, פויער פארן מאָרד, געזען די אָנגעקלאָגטע דריי מיינערס, דאָיל, קעלי און קערינגען. די מיינערס זיינען ארומגעגאנגען איבער די שאַכטן און געזוכט ארבעט. די אײדעס האָבן זיי געגעבן עפּעס צו עסן און טרינקען, ווייל די מיינערס זיינען געווען הונגעריק און דאָרשטיק. אזא זאך איז אין יענער

צייט ניט געווען קיין גייעס. אומעטום האָבן ארומגעוואַנדערט הונגעריקע מיינערס, וועמענס נאָמען עס איז געווען אפן שווארצן צעטל. פון אומעטום האָט מען זיי געטריבן. מער האָבן די אײדעס קיין זאַך ניט געזען.

בלויז צוויי פאַלשע אײדעס זיינען ארויסגעטראָטן אַנטקעגן זיי. איינער האָט דערציילט, אַז ער האָט געזען קעלין, נאָכן מאָרד, באַהאַלטן צווישן קוסטעס. ס'האָט זיך ארויסגעוויזן, אַז דאָרטן זיינען גאָר קיין קוסטעס ניט געווען. דער צווייטער האָט דערציילט, אַז ער האָט באַמערקט אַ מעשענעם קנעפּל אַף די קליידער פון דעם „מערדער" דאָיל. דער פאַרטיידיקער האָט אים געשטעלט פראַגעס און פון דעם אײדעס אייגענע ענטפערס איז ארויסגעקומען, אַז ער האָט דעם מעשענעם קנעפּל, פון אַזא וויטקייט, ניט געקענט זען. דער פינקערטאָן־שפּיאָן מעקפּאַרלאַן האָט געשוואָרן, אַז ער איז געווען אַף יענער פאַרזאַמלונג, ווען קעמפּבל האָט צוגעגרייט דעם פּלאַן פון מאָרד.

די אָנקלאַגע איז געווען אַזוי שוואַך, אַז דער פאַרטיידיקער האָט ניט געפונען פאַר נויטיק ארויסרופן אייגענע אײדעס. ער האָט ניט פאַרשטאַנען, אַז דער מאָרד־פּלאַנטער איז דאָ בלויז אַן אויסרייד. אַז מען וויל זייערע קעפּ אָפּהאַקן נאָר דערפאַר, ווייל זיי זיינען אַרבעטער־פירער, מיטגלידער פון דער פאַרהאַסטער „א. אָ. ה.".

גענעראַל אַלברייט האָט געהאַלטן די לעצטע אָנקלאָג־רעדע פאַר דער דזשורי:

— אויב איר וועט זיך ניט רעכענען מיט אַלע באַווייזן און וועט די מערדער באַפרייען, וועט איר פאַרהוקעט און פאַרטריבן ווערן פון אונדזער געגנט! איר וועט צווינגען דעם פאָלק, עס זאָל זיך נעמען צום לינטש־געזעץ!

זיין גענעראַלסקער אוניפאָרם, מיט די פּאַטריאָטישע מעדאַלן און סטענגעס, האָט ארויסגערופן אָפּשיי און מוירע. דער ריכטער האָט געשוויגן; אפילו ווען דער גענעראַל האָט געשראָקן די דזשורי־לייט מיטן לינטש־געזעץ. דער ריכטער איז אויך געווען אַ שרייפעלע אין דער זעלביקער מאַשין.

דעם ערשטן פעברואַר, יאָר 1876, איז די דזשורי זיך ארויס באַראַטן און געבראַכט צוריק איר באַשלוס:

— שולדיק אין מאָרד, ערשטן גראַד!

דער ריכטער האָט ארויסגעגעבן זיין פּסק:

— הענגען!

די צייטונגען האָבן דעם אורטייל באַגריסט:

— די דזשורי־לייט דארפן באַדאַנקט ווערן פאַר זייער ערלעכקייט און

בראָווקיים. די פאַרמישפּעטע זיינען געווען פּונקט אַזעלכע גאַזלאָנים, ווי די פאַריזער קאָמונאַרן.

אָבער דריי קעפּ זיינען פאַר די באָסעס געווען וויינציק. מ'האָט געזוכט נאָך.

דעם 6טן יולי, יאָר 1875, איז אין אַ מיינער־שטעטל אַ פּאָליסמאַן גע־קראָכן פאַרטאָג אָף אַ לייטער אויסלעשן די גאַסן־לאַמטערנעס; עמיצער האָט אין אים אַריינגעשאָסן אַ קויל. דעם פאַרברעכער האָט מען ניט געקענט געפינען. איידער דער פּאָליסמאַן איז געשטאָרבן, האָט ער דערציילט, אַז עס זיינען געווען צוויי מערדער: איינער אַ נידעריקער, דער צווייטער אַ הויכער. ער האָט זיי ביידן ניט געקענט.

אין אַ האַלבן יאָר אַרום האָט מען אַרעסטירט פינף מיינערס און זיי אָנגעקלאָגט אין דעם פּאָליסמאַנס מאָרד. היוז מעקגיהען און דזשיימס באָיל זיינען אָנגעקלאָגט געוואָרן אין מאָרד, פאַר שיסן דעם פּאָליסמאַן. טאָמאַס דאָפי האָט, קלוימערשט, באַצאָלט די מערדער צען דאָלער פאַר זייער אַרבעט. ראָערטי איז באַשולדיקט געוואָרן אין לייען זיין אייגענעם רעוואָלווער צו די מערדער. דזשיימס קעראָל, דער פירער פון אָרדן־ברענטש אין יענעם שטעטל, איז אָנגעקלאָגט געוואָרן אין אויסאַרבעטן דעם גאַנצן מאָרד־פּלאַן. דער איידעס אַנטקעגן אים איז געווען דער פינקערטאָן־דעטעקטיוו מעקפּאַרלאַן.

מעקגיהען איז געווען אַ יונגער אירלענדישער מיינער, וואָס זיין נאָמען איז געווען אָפן באָסישן שוואַרצן צעטל. באָיל — אַן אַמעריקאַנער־געבאָרענער קעמפּעדישער מיינער. דאָפי — אַ יונגער אינזשעניר אין אַ שאַכט. ראָערטי — אַ יונגער עמיגראַנט, ערשט זעקס יאָר אין לאַנד, וועלכער האָט געאַרבעט פאַר דער „ווילקעסבאַר און ליהיי קוילן קאָמפּאַניע". קעראָל — אַ מאַן פון 8 יאָר פערציק, אַ טאַטע פון פיר קינדער, אַן אייגנ־טימער פון אַ שענק. אין שטעטל האָט מען אים זייער געשעצט פאַר זיין ערלעכקייט און ערנסט. ער איז געווען אַ קינד פון אירלענדישע מיינער־עמיגראַנטן און אַליין געבאָרן דאָ אין לאַנד.

דאָפי איז געמישפּעט געוואָרן באַזונדער. די אַנדערע פיר אָנגעקלאָגטע — צוזאַמען.

איצט זיינען שוין אין געריכט געווען צוויי אָנקלעגער: דער גענעראַל אַלברייט און דער פאָרזיצער פון דער „פּענסילווייניע און רעדינג קוילן קאָמ־פּאַניע", גאָועו. אים האָבן עס די באָסעס געמאַכט אין יאָר 1875 פאַרן הויפּט־פירער צו ברעכן דעם סטרייק.

איידעס אַנטקעגן די אָנגעקלאָגטע זיינען געווען: „מעק", מעקפּאַרלאַן, און דער שפּיאָן קעריגען. אַ כוץ זיי זיינען געווען נאָך צוויי אָפּגעקויפטע

אײדעס, װעלכע האָבן זיך אָבער זײער שטאַרק געפּלאָנטערט אין זײערע רײד. דאָס געריכט איז װידער געװען געפּאַקט מיט פּאָליצײ.

אין געריכט איז אָנגעקומען קערינגנען אַרױסגעטראָטן זײן אײגענע װײב. זי האָט אים אַלײן באַשולדיקט. אין דעם פּאָליסמאַנס מאָרד.

אָט זײנען עטלעכע געריכט־פֿראַגעס און אירע ענטפֿערס:

פֿראַגע: האָט דײן מאַן בײַ זיך געהאַט אַ רעװאָלװער?

ענטפֿער: יאָ.

פֿראַגע: װי לאַנג, אַז ער האָט דעם רעװאָלװער?

ענטפֿער: איך דענק: בײַ אַ יאָר צײַט.

פֿראַגע: װאָס האָט דײן מאַן געטאָן, אַז ער איז געקומען? אַז דו האָסט אים אַרײַנגעלאָזן אין הױז.

ענטפֿער (זי באַזאָרגט איבער די פֿראַגע): אַז איך האָב אים אַרײַנגעלאָזן אין הױז?

פֿראַגע: יאָ.

ענטפֿער: ער האָט געהאַלטן זײנע שטיװל אין די הענט, װען איך האָב אים אַרײַנגעלאָזן, און ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט דערשאָסן דעם פּאָליסמאַן יאָסטן...

מען האָט געבראַכט אַן אײדעס: דעם מאַן, װעלכער האָט פֿאַריכט ראַעריטיס רעװאָלװער. ער האָט ניט דערקענט אױף זיכער, ניט ראַעריטין, ניט זײן רעװאָלװער.

דער פֿאַרטײדיקער האָט געטײנעט, אַז צװײ אײדעס האָבן זיך פֿאַרפּלאָנטערט אין זײערע רײד. אַז דעם שיקער און אױסװאורף קערינגנען טאָר אַ געריכט ניט גלױבן. אױב זײן מײסע איז ריכטיק, איז ער דאָך אַלײן אַן אָנטײל־נעמער אין דעם מאָרד. צװײטנס, פֿירן אַלע באַװײזן צו דעם, אַז ער איז ניט קײן אָנטײל־נעמער, נאָר דער אײנציקער מערדער. אַ כּוח דעם, שטײט ער איצט אונטער אַ קלאַגע פֿאַר אַן אַנדער מאָרד (דער טױט פֿון דעם „סופּער" דזשאַנס). די אָנקלעגער האָבן אָבער געטײנעט צו דער דזשורי, אַז מען דאַרף ניט טראַכטן, װער און װאָס ער איז. ער איז אױף דער ריכטיקער זײט; דאָס איז גענוג.

ס'איז געװען גענוג, אַז די אָנגעקלאָגטע זײנען מאַלי מעגװײערס און גומע סטרײקער. די דזשורי האָט אַרױסגעגעבן איר אורטײל:

— שולדיק!

און דער ריכטער האָט אַלעמען פֿאַרמישפּעט צו דער טליע.

דער שפּיאָן קערינגען איז אַרױס פֿון געריכט אַ פֿרײער מענטש...

די לעצטע מאַרטירער: טאָמאַס מונלי, דזשעק קיהאָ, פּאַטריק העסטער, פּיטער מעקהיוז, און פּאַטריק טולי. אַלע פאַרמישפּעטע גייען צו דער טליע אָן שרעק.

די באָסעס זיינען נאָך ניט זאַט געוואָרן מיט בלוט. ס'האָבן נאָך געלעבט אַרבעטער, פאַר וועמען בער קאַמף איז טייער געווען, ווי דאָס לעבן. מ'האָט איבער זייערע העלדזער געדאַרפט פאַרציען די שטריק.

פעברואַר 10טן, יאָר 1876, איז אַרעסטירט געוואָרן טאָמאַס מונלי. מ'האָט אים אָנגעקלאָגט אין דעם מאָרד פון אַ פאָרמאַן, מיט פינף כאַדאָשים צוריק. צוזאַמען מיט אים האָט מען אָנגעקלאָגט נאָך פיר אַנדערע. צוויי זיינען קיינמאָל ניט אַרעסטירט געוואָרן און מ'האָט זיי אַפילו ניט גערופן פאַר קיין אײדעס (געווען האַפּאָנים באַסישע שפּיאָנען). איינעם, אַדאָנעל, האָבן קאָמפּאַניע־מערדער געלינטשט, נאָך פאַרן מישפּעט. דעם פערטן, מעקאַליסטער, האָט מען אַרעסטירט און באַפרייט. אָנשטאָט אים האָט מען געפּרואווט אַריינשלעפּן זיינעם אַ ברודער. מעקאַליסטערן האָט מען פאַרפּאַקט אויף לאַנגע יאָרן טורמע, נאָר פאַר אַן אַנדער קלאַגע.

מונלים אָנקלעגער איז געווען גאָוען. דער הויפּט־אײדעס — מעקפּאַרלאַן. ער האָט דערציילט, אַז ער האָט געוואוסט פונעם גאַנצן מאָרד־פּלאַן נאָך אײדער דער מאָרד איז באַגאַנגען געוואָרן. נאָך עפּעס האָט דער שפּיאָן מעקפּאַרלאַן געוואוסט:

דער אָנגעקלאָגטער איז אַ מאַלי מעגווייער!

עס זיינען געקומען נאָך אָפּגעקויפטע אײדעס, וועלכע האָבן געפּלאָנטערט מיט דער צונג, געזאָגט אַנדערש פון איין מאָל צום צווייטן. איין ערלעכער אײדעס, אַ פריינט פון דעם געטויטן פאָרמאַן, האָט אײדעס געזאָגט אַזוי:

פראַגע: האָסטו געזען זיין (דעם מערדערס) פּאָנעם?

ענטפער: כ'האָב זיין פּאָנעם געזען.

פראַגע: האָסטו יענעם מאַן געזען װען־עס־איז פריער?

ענטפער: כ'האָב אים קיינמאָל ניט געזען ביז יענעם פרימאָרגן.

פראַגע: מונלי, שטעל זיך אויף! (צום אײדעס) איז דאָס דער מאַן?

ענטפער: דאָס איז פאַר קיין פאַל ניט דער מאַן, וועלכן איך קען דערקענען.

דער פאַרטיידיקער פון מונלין האָט שוין האַפּאָנים דערשפּירט, אַז דאָ מישפּעט מען ניט פאַר מאָרד, נאָר פאַר אַרבעטער־געטרייקייט. האָט ער אויסגעשריען אינמיטן זיין רעדע:

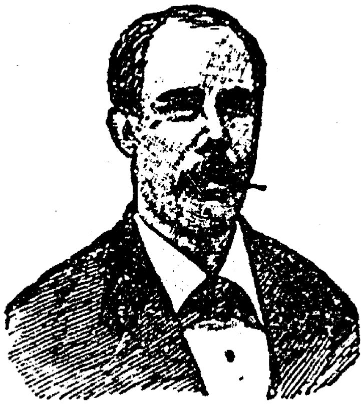

טאָמאָס מונלי

מייקל דאָיל

עדוואָרד קעלי

דזשיימס קעראָל

טאָמאָס דאָפי

— אין נאָמס נאָמען! ניט די אַרבעטער א גלייכע געלעגנהייט. צע־מאַלט זיי ניט אונטער די פיס! זאָלן זיי ניט אונטערניין אונטער דער הער־שאַפט פון קאַפּיטאַל, אין אַ פרייען לאַנד!...

ווי אַן ענטפער איז געקומען דעם ריכטערס אינסטרוקציע צו דער דזשורי:

— פאַרלאָזט זיך ווינציקער אַף דעם אײדעס־זאָגן פון די פּאַרטײדיקער, ווי פון די אָנקלאָגער. די ערשטע זאָגן: ניין; די צווייטע — יאָ. די ערשטע האָבן גאָרנישט ניט געזען, די צווייטע — האָבן געזען מיט די אויגן. זיינען די ערשטע „נעגאַטיוו", אָבער די צווייטע „פּאָזיטיוו".

מען האָט מוגלין פאַרמישפּעט צום טויט!

נאָכדעם איז אַרעסטירט געוואָרן דזשאָן קעהאָו, אַ בראַווער מיינער, אַ גוטער קעמפער, אַן איבערגעגעבענער טוער פון אָרדן.

קעהאָו איז פריער אַרעסטירט געוואָרן פאַר אַן אַנדער מאָרד. מען פאַרמישפּעט אים אין טורמע. דאָס איז געווען ווינציק. האָט מען אים אָנגעקלאָגט פאַר אַן אַנדער מאָרד פון אַ „סופער". מען האָט אים צוגעגעבן נאָך יאָרן טפיסע. ענדלעך, אין נאָוועמבער, יאָר 1876, האָט מען אים אָנגעקלאָגט אין אַנטייל נעמען, מיט צוועלף יאָר צוריק, אין דעם מאָרד פון אַ פאָרמאַן, לאַנגדאָן. מען האָט אים צום דריטן מאָל געמישפּעט און פאַר־מישפּעט צום טויט.

אָט דער נעהאַרגעטער פאָרמאַן איז געווען אַן אויפזעער איבער די, וועלכע האָבן געברעקלט די גרויסע שטיקער קוילן. ער האָט געגאַנוועט פון מאָס און וואָג און איז געווען בא די אַרבעטער שטאַרק פאַרהאַסט. אַ גרופּע אומוויסנדיקע, פינצטערע, פאַרביטערטע אַרבעטער, וועלכע האָבן געפילט, אַז מער קענען זיי פון אים ניט אַריבערטראָגן, האָט אים פאַרוואָרפן מיט שטיינער; אין דריי טעג אַרום איז ער געשטאָרבן. די קלאַגע קעגן דעם מיינער קעהאָו איז ניט געווען, אַז ער האָט געוואָרפן דעם טויטלעכן שטיין, נאָר — אַז ער איז געווען איינער פון דעם אוילעם. נאָוען האָט אָנגעקלאָגט; מעקפּאַרלאַן האָט באַשטעטיקט, אַז קעהאָו איז אַ מאָלי מעגווייער. דאָס האָט געמיינט: זיין סאָף.

לעבן דער טליע האָט ער אויסגעשריען:

— כ'בין ניט שולדיק אין לאַנגדאָנס טויט! כ'האָב קיינמאָל דעם מאָרד ניט געזען!

פונקט, ווי די באָסעס האָבן עס ניט געוואוסט!

אין יאָר 1877 זיינען אַרעסטירט געוואָרן העסטער, מעקהיוז און טולי, דריי מיינער־קעמפער און מיטגלידער אין „אַ. אָ. ה.". ס'איז פאַר זיי אויס־

געפלאָכטן געוואָרן א שטריק. באָסעס האָבן באַשלאָסן : מען זאָל זיי מיש־פּעטן פאר א מאָרד, וואָס איז באַגאַנגען געוואָרן מיט 9 יאָר צוריק.

פאר יענעם מאָרד, פון א שאכט־„סופּער", האָט מען דעמאָלט ארעסטירט העסטערן, מיט נאָך דריי ארבעטער. די דריי ארבעטער האָט מען געשטעלט צום געריכט, און, איינעם נאָכן אנדערן, באַפרייט. העסטער האָט אויך געפאָדערט א מישפּעט, אָבער מען האָט אים ארויסגעלאָזן פון טורמע, אָן א געריכט.

איצט, מיט ניין יאָר שפּעטער, האָט מען העסטערן ווידער ארעסטירט פארן זעלביקן מאָרד (א זאַך, וואָס איז אומגעזעצלעך, לויט דער אמעריקאַנער קאָנסטיטוציע : מען קען א מענטשן ניט מישפּעטן פארן זעלביקן פארברעכן צוויי מאָל). צו אים האָט מען צוגעטשעפּעט די אנדערע צוויי. דער אָנ־קלעגער איז געווען קוילן־פּרעזידענטס גאַזען. דער הויפּט־אײדעס, א פאר־ברעכער, וועלכן מ'האָט צוליב דעם צוועק ארויסגעלאָזן פון טורמע ; זיינע באַוויירים־ארעסטאַנטן האָבן אים גערופן „קעלי דער באָס".

זיי האָט צוגעהאָלפן דער פינקערטאָן־אַגענט מעקפּאַרלאַן. ער האָט באַ־שטעטיקט, אַז די אָנגעקלאָגטע זיינען אַלע מאָלי מעגווייערס. ס'האָט שוין ניט געהאָלפן דאָס אײדעס־זאָגן פון צענדליקער ערלעכע מענטשן, אַז די אָנגעקלאָגטע זיינען נאָר אין יענער צייט געווען אַף אַן אַנדער אָרט. דער אורטייל איז געווען פאַרטיק :

— טויט ! דורך הענגען !

וויפיל מאָלי מעגווייערס עס זיינען אויפגעהאַנגען געוואָרן אין יענער צייט, איז ניט באַוואוסט. די באָסעס האָבן ניט געציילט זייערע קאָרבאָנעס. די ארבעטער (אָנגעשראָקענע און צעטומלטע) האָבן די נעמען ניט פאר־צייכנט. מען ווייסט נאָר, אַז אין יאָר 1877 האָט מען אויפגעהאַנגען 17 מיינערס ; פון זיי — עלף, דעם 21סטן יוני. אין יאָר 1879 — נאָך צוויי. מאַסן זיינען פאַרזעצט געוואָרן אין טורמע אַף לאַנגע יאָרן.

עס איז געווען אַזוי : אַז צום געריכט איז געגאַנגען אַן אַקטיווער היבערניער, האָט עס געמיינט זיין סאָף. א פּאַסיווער האָט זיך געקענט אָפּ־פּאַרטיקן מיט יאָרן טורמע. אומווּיסנדיקע, פינצטערע ארבעטער האָבן אפילע געקענט באַפרייט ווערן אינגאַנצן. די פראַגע פון שולד און אומשולד האָט זיך ניט גערעכנט.

די באָסעס האָבן זיך מיטן בילד פון די טליעס געפרייט. א לערער פון א רעליגיעזער שול אין פּענסילווייניע האָט געבראַכט צופירן א גרופּע יונגע מיידלעך, צו זען ווי מען הענגט אויף די „מערדער". די פאַרמישפּעטע האָבן זיך געהאַלטן זייער בראַוו. זייער טויט האָבן זיי באַגעגנט מיט א שמייכל.

אונטערן שטריק האָבן זיי געוואָרפן זייערע מערדער דעם עמעס אין פּאָנעם אריין, אויסגעשריען אַז זיי שטאַרבן אומשולדיקע. באָיל און מעקגיהען זיינען געגאַנגען צו דער טליע צוזאַמען. באָיל האָט אויסגעשריען צו מעקגיהענען:

— אַ גוטן דיר, מיין אַלטער כאַווער! לאָמיר שטאַרבן מוטיק!

מעקגיהען האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, ווי צו זאָגן:

— יאָ! שטאַרבן און קיין מוירע ניט אַרויסווייזן פאַר זיי! די מערדער פון אַרבעטער־פאָלק!

מיט סימכע האָבן די צייטונגען פון די אַנטראַציט־באַלעבאַטים אָנגעזאָגט װעגן דער הינריכטונג:

— די מערדער זיינען טויט! וואָס פלעגן זיי טאָן? ווען נאָר די פּרייזן פאַר אַרבעט זיינען זיי ניט געפעלן געוואָרן, האָבן זיי זיך אָרגאַניזירט און געמאַכט אַ סטרייק.

אָט פאַרוואָס די מאָלי מעגווייערס זיינען געשטאָרבן: „זיך אָרגאַניזירט און געמאַכט אַ סטרייק"...

8

טויטע אַרבעטער רופן צום קאַמף פון די קוואַרים. דער גרויסער באַן־סטרייק פון יאָר 1877.

אָט אַזוי האָט זיך געענדיקט דער בראַווער קאַמף פון די מאָלי מעגווייערס.

די אירלענדישע אַרבעטער, וועלכע זיינען פאַרשקלאַפט געוואָרן פון דעם ענגלישן הערשער קראָמוועל (וועלכער האָט אַרונטערגעהאַקט אַ קעניגס קאָפּ און פאַרפעסטיקט די הערשאַפט פון די נייע אינדוסטריע־באַלעבאַטים) אין יאָר 1650, זיינען געוואוינט געווען צו קעמפן. אין דעם נייעם לאַנד האָבן זיי נאָך אויך געטראָפן דעם ענגלישן פּאָרעץ: אַ סאַך שאַכטן אין פּענסילווייניע האָבן דעמאָלט געהערט צו ענגלישע באַלעבאַטים, וועלכע האָבן געצויגן פּראָפיטן, זיצנדיק אין לאָנדאָן. דאָ זיינען געזעסן געדונגענע אויפזעער. אָבער דאָ אין לאַנד איז דער קאַמף ניט געווען צווישן ענגלענדער און אירלענדער, נאָר צווישן קאַפּיטאַל און אַרבעט.

אַז מען האָט געדאַרפט צעברעכן דעם קאַמף פון די אַרבעטער, האָבן געדונגענע שפּיאָנען און פינקערטאָן־דעטעקטיוום צוגעגרייט פאַרברעכנס; די קוילן־באַראָנען האָבן צוגעגרייט פאַרברעכער (קעמפער און סטרייקער), דאָס באַסישע געזעץ האָט צוגעגרייט טליעס און שטריק.

מאָרדן זיינען טאַקע פאָרגעקומען דעמאָלט אַ סאַך אין פּענסילווייניע.

אומווייסנדיקע, פאַרצווייפלטע, פאַרביטערטע, ניט־אָרגאַניזירטע אַרבעטער, האָבן אויסגעלאָזן זייער צאָרן צו פאַרהאַסטע „סופּערס", פאָרלייט און בייזע אויפזעער. אַ סאַך אַרבעטער זיינען אַנגעהעצט געוואָרן צו מאָרד דורך געדונגענע שפּיאָנען און פּראָוואָקאַטאָרס. אָבער אָרגאַניזירטע אַרבעטער האַלטן ניט פון מאָרדן. זיי רופן צו אַ מאַסן־קאַמף: מאַסן־סטרייקס, מאַסן־פּיקעטס, פאַרטיידיקן זיך צוזאַמען קעגן אָנפאַלן. די אַלע פאַרמישפּטע זיינען געווען אָרגאַניזירטע אַרבעטער. זייער אָרדן האָט געהאַלטן פון קאַמף, אָבער ניט פון מאָרד. מיט דער הילף פון געקויפטע אײדעס זיינען די פאַרברעכנס אַרויפגעוואָרפן געוואָרן אויף זייערע קעפּ; ווייל צוליב זייער קאַמף האָבן די באַלעבאַטים געפאָדערט זייערע קעפּ.

אַזוי טוען באַלעבאַטים אַלעמאָל: סאַקאָ און וואַנזעטי זיינען אַרעסטירט געוואָרן, ניט ווי קעמפער, נאָר ווי מערדער און רויבער. מוני און בילינגס זיינען פאַרמישפּט געוואָרן, ניט פאַר זייער יוניאָן־אַרבעט, נאָר פאַר טויטן מיט אַ באָמבע אומשולדיקע מענטשן. די היימאַרקעט־מאַרטירער זיינען געשטאָרבן, ניט פאַרן קאַמף פאַרן אַכט־שעהיקן טאָג, נאָר פאַר אָנהעצן אַרבעטער צו וואַרפן באָמבעס. ניט נאָר נעמען זיי צו די לעבנס פון אַרבעטער־קעמפער, נאָר זיי ווילן באַשמוצן זייער אָנדענק, אָוועקנעמען פון זיי זייער העלדישקייט, אַפילו נאָכן טויט.

איצט פאַרשטייען די אַרבעטער מער, פאַרשטייען אַ סאַך — ווער ס'איז געווען סאַקאָ און וואַנזעטי, מוני און בילינגס, די צענטראַליע אַרעסטירטע; אָבער אין יענע יאָרן האָט זיך די באַלעבאַטים איינגעגעבן צו פאַרפלעקן דעם נאָמען פון די מאָלי מעגווייערס, איינרעדן די מענטשן, אַז מען האָט אויפגעהאַנגען אַ באַנדע רויבער און האַלדז־שניידער, און דאָס אַלץ. זייערע קערפּער האָבן געפוילט אין די קוואָרים און זייער נאָמען איז אַרומגעגאַנגען איבערן לאַנד, פאַרטונקלט און פאַרשמוצט.

דער ערשטער, וועלכער האָט זיי אַריינגענומען אין דעם רעכענונג פון אַרבעטער־העלדן און מאַרטירער, איז געווען דער פאַרשטאָרבענער אַרבעטער־פירער, יודזשין וויקטאָר דעבס.

ער האָט וועגן זיי געשריבן אַזוי:

„ניט לאַנג צוריק בין איך געשטאַנען אין פּאָטסווילער טפיסע, אויף דעם פּלאַץ, וואו זעקס מאָלי־מעגווייערס זיינען געהאַנגען געוואָרן, און איך האָב זיך דערמאָנט אויף זייער מאַרטירער־טויט.

„אין דעם טאָג פון זייער טויט, איז גערעכטיקייט צעטראָטן געוואָרן. דאָס ליכיקע פּאָנעם פון עמעס איז באַדעקט געוואָרן מיט דער שוואַרצער מאַסקע פון פאַלשקייט.

„דרייסיק יאָר האָט מען געלאַינט וועגן זיי. אָבער דער עמעס וועט זיגן; ס'וועט קומען די צייט, ווען די נעמען פון די מאַרטירער וועלן ריין ווערן פון דער בלאָטע, אין וועלכער זיי זיינען אַריינגעוואָרפן געוואָרן.

„די מענטשן, וועלכע זיינען געשטאָרבן אויף דעם שטריק, ווי פאַרברעכער, זיינען געווען אַרבעטער־פירער. די ערשטע מאַרטירער אין די פאַראייניקטע שטאַטן."

גאָוען, דער קוילן־פּרעזידענט און געריכט־אָנקלעגער, איז נאָכדעם באַנאַנגען זעלבסטמאָרד. ווער ווייס? עפּשער האָבן אים זיינע בייזע פאַרברעכנס און דאָס אומשולדיקע בלוט ניט געלאָזט רוען? עפּשער האָט אים געביסן זיין גרויסער דורכפאַל: נאָך אַלע טליעס און טויט־שטראָפן, איז דער אַרבעטער־קאַמף נאָך אַלץ ניט געווען טויט.

אין דעמזעלביקן יאָר, 1877, ווען די מאָלי מעגווייערס זיינען געגאַנגען צו דער טליע, האָט אויסגעבראָכן דער ערשטער גרויסער באַן־סטרייק. דער סטרייק האָט זיך אָנגעהויבן אין וועסט־ווירדזשיניע, און פון דאָרטן, ווי אַ וואַלד־פייער, זיך איבערגעטראָגן קיין פּענסילווייניע, און נאָכדעם ווייטער און ווייטער איבערן גאַנצן לאַנד. די שטאָט סעינט־לואיס איז אַ וואָך צייט געווען אין אַרבעטער־הענט. אין פּיטסבורג (טאָקע ניט ווייט פון די קוואָרים פון די אויפגעהאַנגענע מעגווייערס) זיינען פאָרגעקומען גאַסן־שלאַכטן צווישן אַרבעטער און פּאָליציי. די שטאַט־סאָלדאַטן זיינען אַריבערגעגאַנגען צו די אַרבעטער. דער גאָווערנאָר האָט געשיקט סאָלדאַטן. האָבן זיי די אַרבעטער באַזיגט און פאַרטריבן פון שטאָט.

דער גייסט פון די מאָלי מעגווייערס איז געווען צווישן יענע אַרבעטער. ער איז אויך געווען צווישן די אַרבעטער, אין יאָר 1886, ווען זיי זיינען אַרויס אין קאַמף פאַרן אַכט־שאָאיקן אַרבעטס־טאָג. אין קענטאָקי — וואו העריס סימס איז דערשאָסן געוואָרן. אין גאַסטאָניע, וואו די אַרבעטער האָבן געהאַט אַ זעלבסט־שוץ; אין יעדן אַרבעטער־קאַמף.

עס לעבט נאָך דער אַלטער קריג־רוף פון די סטרייקער פון יאָר 1775:

— זעט! זעט! די מיינערס מאַרשירן!

זייער גייסט וועט זיין צווישן די אַרבעטער, אין דעם לעצטן טאָג פון קאַמף און זיג. די אַרבעטער וועלן דעמאָלט מיט פרייד קענען זאָגן:

— אונדזערע אַלע קאָרבאָנעס זיינען ניט געווען אומזיסט.

און צווישן אַלע קאָרבאָנעס:

— די דערוואָרגענע, באַשמוצטע, העלדישע מאָלי מעגווייערס!

פארלאג אינטערנאציאנאלער ארבעטער ארדן

פאליטיש-געזעלשאפטלעכע ביכער:

מענדעלע מוכר ספרים
(1936—1836)

פון א. ראזענצווייג. 48 זייטן, פיין אילוסטרירט. פרייז 15 סענט.

סאציאלע פארזיכערונג

(אין אמעריקע און אנדערע קאפיטאליסטישע לענדער און אין סאוועטן-פארבאנד), פון ש. אלמאזאוו. 96 זייטן. פרייז 40 ס. פאר ארדן-ברענטשעס 15 סענט.

קאפיטאליזם — סאציאליזם — קאמוניזם

א קורס פון 15 לעקציעס. 96 זייטן. פרייז 50 סענט. פאר מיטגלידער פון א. א. א. — 25 סענט.

רעוואלט-מאמענטן אין דער אמעריקאנער געשיכטע

פון י. סולטאן. 128 זייטן. פרייז 50 סענט. פאר אונדזערע מיטגלידער — 30 סענט.

פאלעסטינע, די אראבער, דער ציוניזם

פון ב. נאוויק. 153 זייטן. פרייז 50 ס. פאר ארדן-ברענטשעס 25 ס.

די שול פאר אייער קינד

פון ר. זאלצמאן. 40 זייטן, מיט בילדער און דיאגראמען. פרייז 6 ס.

קלאסנקאמפן אין אלטערטום

פון קלמן מרמר. 432 זייטן. פרייז $2.00. פאר ארדן-ברענטשעס $1.00.

מארקסיסטישע שטודיר-קורסן

1. די גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציע.
2. די אינדוסטריעלע רעוואלוציע אין ענגלאנד און דער טשארטיזם.
3. די רעוואלוציע פון 1848 אין דייטשלאנד און פראנקרייך.
4. די פאריזער קאמונע.
5. די ארבעטער-באוועגונג אין ענגלאנד פארן וועלט-קריג.
6. עקאנאמישע קריזיסן (ערשטער טייל) 48 זייטן.

פרייז 15 סענט א לעקציע. פאר ארדן-מיטגלידער — 10 סענט

די געשיכטע פון אמעריקאנער ארבעטער-קלאס

פון מלך עפשטיין. 1,000 זייטן, 2 בענדער. פרייז 5 דאלאר. פאר מיטגלידער פון ארדן בלויז $2.50.

ווער דערלאזט ניט צו א פאראייניקטן פראנט קעגן פאגראמען און פאשיזם אין דייטשלאנד?

פרייז 2 סענט.

די נעגער אין אמעריקע

פון דאוויד סיגל. 128 זייטן. פרייז 70 סענט. פאר ברענטשעס פון ארדן — 35 סענט.

פאַרלאַג אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן

שיינע ליטעראַטור:

„מיט געזאַנג צום קאַמף"

פרייז $1.00. פאַר מיטגלידער פון א. א. אָ. — 45 סענט.

רעוואָלוציאָנערער דעקלאַמאַטאָר

צוזאַמענגעשטעלט פון קלמן מאַרמאָר און וויליאַם איבערמאַן. 336 זייטן. פרייז $1.25. פאַר מיטגלידער פון אָרדן — 75 סענט.

פאַר וועמען האָט היימיס מאַמע געשטימט?

פון מ. שיפרים. פרייז 2 פאַר 5 ס.

די קינדער פון טשערי סטריט

פון באָוער פאַוערס. פרייז 3 ס.

וואו איז דיין מאַמע אין אַזאַ שפּעטער שעה?

פון באָוער פאַוערס. פרייז 2 ס.

לענין וויזט דעם וועג

פון מ. שיפרים. פרייז 3 ס.

„די נײַן ברידער"

פון א. ראַבאָי. 320 זייטן $1.50
פאַר אָרדן ברענטשעס.

די רעוואָלוציע וועט קומען

פון מ. שיפרים. פרייז 3 ס.

פון יענער זייט טייך

(אַ מייסע) פון באָיער פאַוערס. פרייז 75 ס. פאַר שולן 40 ס.

טאָם מוני

פון א. מייזל. פרייז 5 ס.

קלאַרא צעטקין

פון י. א. ראַנגש. פרייז 5 ס.

סטיוו קאַטאָוועס

פון י. א. ראַנגש. פרייז 5 ס.

טשאַרלס רוטנבערג

פון י. א. ראַנגש. פרייז 5 ס.

לאַבוזיק

פון באָיער פאַוערס. פרייז 70 ס.
פאַר אונדזערע שולן 35 ס.

שול-ביכער:

אַרבעטער-שול

פאַרן ערשטן יאָר, צוזאַמענגעשטעלט פון א. מייזל און ב. פרידמאַן. 100 זייטן, געבונדן. פרייז 50 ס. פאַר שולן — 30 ס.

פאַרן 2טן יאָר, צוזאַמענגעשטעלט פון א. מייזל און ב. פרידמאַן. 100 זייטן, געבונדן. פרייז 70 ס. פאַר שולן — 35 ס.

פאַרן דריטן יאָר, צוזאַמענגעשטעלט פון ב. פרידמאַן. 192 זייטן, געבונדן. פרייז 80 ס. פאַר שולן — 40 ס.

פאַרן פערטן יאָר, צוזאַמענגעשטעלט פון ב. קאַמענעצקי און מ. שיפרים. 208 זייטן, געבונדן. פרייז $1.00. פאַר שולן — 50 ס.

„אידיש"

אַרבעטס-בוך אין שפּראַך, פון א. בערגמאַן און א. גאָלדבערג. פרייז 35 סענט.

INTERNATIONAL WORKERS ORDER, INC.
80 Fifth Avenue New York, N. Y.